

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

Kanatlı v. Türkiye

Başvuru no. 18382/15

12 Mart 2024

Kanatlı v. Türkiye başvurusuna ilişkin 12 Mart 2024 tarihinde verilen kararın basın duyurusudur.

Vicdani retçilerin askerlik hizmetine alternatif olarak sivil hizmeti tercih etmelerine izin veren mevzuatın bulunmaması nedeniyle Sözleşme ihlal edilmiştir

---

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Kanatlı/Türkiye (başvuru no. 18382/15) davasına ilişkin bugünkü Daire kararında, oybirliğiyle, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 9. maddesinin (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü) ihlal edildiğine karar vermiştir. Dava, 2009 yılında Askerlik Kanunu uyarınca çağrıldığı bir günlük askerlik hizmetini yedek subay olarak yerine getirmeyi vicdani ret gerekçesiyle reddettiği için mahkum edildiğinden şikayetçi olan bir başvurulanla (Bay Kanatlı) ilgili. Mahkeme, yedek subaylık da dahil olmak üzere silahlı kuvvetlerde zorunlu askerlik hizmeti yapılmasını öngören ilgili ulusal mevzuatın, vicdani retçilerin alternatif bir hizmet biçimini yerine getirmeleri için herhangi bir hüküm içermediğini kaydetmiştir. Mahkeme, daha önce, alternatif bir hizmet veya vicdani ret iddiasının incelenmesi için etkili ve erişilebilir bir prosedür öngörmeyen bir sistemin, toplumun genel çıkarları ile vicdani retçilerin çıkarları arasında adil bir denge kurmuş sayılamayacağına karar verdiğine işaret etmiştir. Hükümet tarafından ikna edici argümanlar sunulmadığından Mahkeme, mevcut davada içtihadından ayrılmak için bir neden görmemiştir.

Maddi Olgular

Başvurucu Murat Kanatlı 1973 doğumludur ve "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşamaktadır.

KKTC'de Askerlik Hizmeti Yasası (59/2000 sayılı Yasa), askere alınma yaşının 19 olarak belirlenmesini, askerlik hizmetinin üç aşamadan (askere alma aşaması, aktif hizmet aşaması ve yedek aşaması) oluşmasını ve en fazla 30 yıl sürmesini öngörmektedir. Yasa ayrıca, aktif hizmet aşamasının sonundan bir bütün olarak askerlik hizmet süresinin sonuna kadar devam eden dönemin "yedek aşama" olduğunu ve bu dönemde gerektiğinde yılda 30 güne kadar hizmet yapılabileceğini öngörmektedir. Buna ek olarak, Seferberlik Kanunu (17/1980 sayılı Kanun), barış zamanında yedek asker olarak çağrıldığı halde askerlik hizmetine gitmeyenlerin asgari ücretin dörtte birine tekabül eden bir para cezasına çarptırılmasını öngörmektedir. Bay Kanatlı 2005 yılında Kıbrıs Türk Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'nda bir yıllık aktif askerlik hizmetini yerine getirmiştir. Takip eden her yıl, yedek asker olarak kışlada bir gün hizmet etmek üzere çağrılmıştır; bu görevi 2006, 2007 ve 2008 yıllarında yerine getirmiştir. Kanatlı, 2008 yılında, 1979 yılında kurulan ulusal vicdani retçi derneklerinin federasyonu olan Avrupa Vicdani Ret Bürosu'nun ("EBCO") Kıbrıs temsilcisi olmuştur.

2009 yılında EBCO'nun yönetim kuruluna seçilmiştir ve 15 Mayıs 2008 tarihinden itibaren vicdani retçi olduğunu açıklayarak o yıl yedek asker olarak askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddetmiştir. 2011 yılında askeri savcılık, Güvenlik Kuvvetleri Mahkemesi'nde kendisine karşı ceza davası açmıştır. Bu mahkemede Bay Kanatlı, pasifist ve anti-militarist inançları nedeniyle yedek asker olarak askerlik hizmetini yerine getirmeyi bilerek reddettiğini belirtmiştir. Askerlik hizmetinin zorunlu niteliğine itiraz etmiş ve bunun yerine geçecek bir sivil hizmetin bulunmamasının Sözleşme'ye aykırı olduğunu iddia etmiştir. Seferberlik Kanunu'nun ilgili bölümlerinin anayasaya uygunluğunun incelenmesini talep etmiştir. Mahkeme davayı ertelemiş ve Yüksek Mahkeme'den bir karar vermesini talep etmiştir.

2013 yılında Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ilgili hükümlerin anayasaya uygun olduğuna karar vermiştir ve Askerlik Kanunu'nun potansiyel vicdani retçilerin alternatif bir hizmet biçimini yerine getirmeleri için herhangi bir hüküm içermediğini açıkladı. Bu kararın ardından Güvenlik Kuvvetleri Mahkemesi önündeki ceza davası yeniden başlamıştır.

2014 yılında Güvenlik Kuvvetleri Mahkemesi, Kanatlı'yı para cezası (yaklaşık 167 avro) ödemeye mahkum etmiştir ve bu para cezası ödenmediği takdirde on gün hapis cezasına çevrilebileceğini belirtmiştir. Mahkeme kararında, kanunda vicdani retçilerin kamu hizmeti yapmasına ilişkin bir hüküm bulunmadığına dikkat çekilmiş ve başvurucunun vicdani retçi olarak nitelendirilemeyeceğini belirtilmiştir.

Aynı yıl Temyiz Mahkemesi Bay Kanatlı'nın mahkumiyetini onamış, ancak alt mahkemenin, bu konuda herhangi bir mevzuat bulunmadığını belirtmesine rağmen, başvuranın vicdani retçi olup olmadığı konusunda karar vermekle hata ettiğini tespit etmiştir. Para cezasını ödemeyi reddeden Bay Kanatlı daha sonra on günlük hapis cezasına çarptırılmıştır.

2010 ve 2011 yıllarında Bay Kanatlı, yedek asker olarak çağrıldığı askerlik hizmetini yerine getirmeyi yine reddetmiştir. Sonuç olarak, Güvenlik Kuvvetleri Mahkemesi'nde aleyhine iki dava daha açılmış, ancak bu davalar sırasında KKTC Başsavcısı suçlamaların düşürülmesine karar vermiş ve takipsizlik talep etmiştir. AİHM bu davaların sonucu hakkında bilgilendirilmemiştir.

Şikayetler

Bay Kanatlı, özellikle Sözleşme'nin 9. maddesine (düşünce, vicdan ve din özgürlüğü) dayanarak, yedek asker olarak çağrıldığı askerlik hizmetini vicdani ret gerekçesiyle yerine getirmeyi reddettiği için mahkum edilmesinden şikayetçi olmuştur.

Usul ve Mahkeme'nin oluşumu

Başvuru 6 Nisan 2015 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılmıştır.

Karar, aşağıdaki gibi oluşan yedi yargıçtan oluşan bir Daire tarafından verilmiştir:

Arnfinn Bårdsen (Norveç), Başkan,

Jovan Ilievski (Kuzey Makedonya),

Egidijus Kūris (Litvanya),
Pauliine Koskelo (Finlandiya),
Saadet Yüksel (Türkiye),
Frédéric Krenc (Belçika),
Diana Sârcu (Moldova Cumhuriyeti),
ve ayrıca Hasan Bakırcı, Bölüm Yazı İşleri Müdürü

Mahkeme Kararı

Madde 9

Mahkeme, yürürlükteki mevzuat uyarınca, başvuranın muafiyet için başvuruda bulunmadığını ve askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddetmesi halinde kovuşturmayaya tabi tutulabileceğini kaydetmiştir.

Başvuranın ulusal mahkemelere ve Mahkeme'ye yaptığı başvurular, aktivist olarak yürüttüğü faaliyetler ve aleyhinde alınan tedbirlere rağmen orduda görev yapmayı ısrarla reddetmesi göz önünde bulundurulduğunda, Mahkeme, başvuranın askerlik hizmetini yedek subay olarak yerine getirmeye itiraz etmesinin - bu hizmetin niteliğine bakılmaksızın - Sözleşme'nin 9. maddesinin güvencelerinden yararlanmak için yeterli anlamlılık, ciddiyet, tutarlılık ve öneme sahip kanaat veya inançlardan kaynaklandığını düşünmeye hazırdır.

Ayrıca Mahkeme, Askerlik Kanunu uyarınca "yedeklik aşamasının" askerlik hizmetinin ayrılmaz bir parçası olduğunu gözlemlemiştir. Ayrıca, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi kararında, bu tür bir seferberliğin başlangıçtaki askeri görevin bir uzantısı olduğu görüşünü benimsenmiştir. Buna ek olarak, başvuranın davasıyla ilgili olarak verilen birçok kararda, ulusal mahkemeler, yedek asker olarak yapılan askerlik hizmetinin kendine özgü özelliklerine herhangi bir ağırlık vermemişlerdir. Mahkeme bu nedenle başvuruyu kabul edilebilir bulmuştur.

Mahkeme, vicdan özgürlüğünün, tıpkı kişinin kendi seçtiği bir dine veya inanca sahip olma veya benimseme özgürlüğü gibi, kayıtsız şartsız korunduğunu ve Sözleşme'nin 9. maddesi tarafından güvence altına alınan temel haklardan biri olduğunu belirtmiştir.

Mevcut davada, başvuran yalnızca Devlet'in belirli eylemlerinden değil, aynı zamanda ve her şeyden önce vicdani ret hakkını güvence altına almamasından şikayetçi olmuştur. Yedek subaylık da dahil olmak üzere silahlı kuvvetlerde zorunlu askerlik hizmeti öngören ilgili ulusal mevzuat, potansiyel vicdani retçilerin alternatif bir hizmet biçimini yerine getirmeleri için hiçbir hüküm içermemektedir. Dolayısıyla, alternatif hizmet için bir hüküm bulunmadığından, başvuran, mahkumiyeti ve hapis cezasıyla sonuçlanan cezai kovuşturmalarla karşı karşıya kalmıştır. Kuşkusuz, mevcut dava zorunlu askerlik hizmeti ile değil, yılda 30 güne kadar çıkabilen ancak sadece bir gün süren yedek askerlik hizmeti ile ilgilidir. Ulusal mahkemelerin de belirttiği gibi, yedek askerlik hizmeti, askerlik hizmetinin bir uzantısıdır ve askeri kışlalarda

ordu subaylarının yetkisi ve gözetimi altında yerine getirilir. Ayrıca Hükümet, bu tür bir hizmetin hiyerarşik ve kurumsal olarak ordudan farklı olduğunu ileri sürmemiştir.

Sonuç olarak, Sözleşme'nin 9. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Adil tatmin (Madde 41) Mahkeme, Türkiye'nin başvurana manevi tazminat olarak 9,000 Euro (EUR) ve masraf ve harcamalar için 2,363 Euro ödemesine karar vermiştir.